

کودکان اوتیسمی هم آموزش‌پذیرند

اختلال اوتیسم (Autism) را معلولیت رشدی فراگیری که از بدو تولد همراه کودک است، تعریف کرده‌اند. اختلال اوتیسم جزو اختلال‌های نافذ رشد است ...

جام جم آنلاین: اختلال اوتیسم (Autism) را معلولیت رشدی فراگیری که از بدو تولد همراه کودک است، تعریف کرده‌اند. اختلال اوتیسم جزو اختلال‌های نافذ رشد است که با اختلال شدید در چند زمینه رشدی از جمله مهارت‌های تعامل اجتماعی و ارتباطی یا رفتار، تمایل‌ها و فعالیت‌های بسیار عجیب و غریب همراه است. این اختلال پیش از 3 سالگی آغاز می‌شود و شیوع آن 4 تا 5 برابر در پسرها بیش از دختران است.

ویژگی‌های تشخیص اوتیسم براساس راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSH-IV-R) به این شرح است:

اختلال در ارتباطات کلامی و غیرکلامی نشانه‌های زیر را دارد:

– نداشتن شیوه ارتباطی مشخص و روشن

– ارتباط‌های غیرکلامی نابهنجار

– نداشتن فعالیت‌های مبتنی بر تصویرسازی ذهنی

– نابهنجاری‌های در تولید سخن از جمله:

– استفاده از واژه‌های تکراری یا شیوه سخن‌گفتن کلیشه‌ای

– معکوس‌سازی ضمیر

– کاربرد واژه‌ها یا عباراتی که خاص خود کودک است

– تکرار واژه‌های نامربوط

– ناتوانی در آغاز کردن صحبت یا دقیق سخن‌گفتن

الگوهای رفتاری، تمایل‌ها و فعالیت‌های تکراری و کلیشه‌ای همانند:

– ردیف کردن یا قطار کردن اشیاء

– دلمشغولی شدید به قسمت‌هایی از اشیاء

– اطوارهای حرکتی قالبی و تکراری همانند تکان دادن سر، دست‌ها و پاها

– داشتن رفتارهای غیرقابل پیش‌بینی و الگوی خواب نامنظم و آشفته

بیشتر کودکان مبتلا به اوتیسم به ضعف یادگیری مبتلا هستند. بنابراین برای کودکان مبتلا به اوتیسم، یادگیری موفق به داشتن یک برنامه انفرادی با طراحی خوب بستگی دارد. بررسی‌های متعددی بر ضرورت وجود ساختار در تعلیم و تربیت کودکان مبتلا به اوتیسم تأکید دارند. وجود ساختار می‌تواند هم بر رفتار آنها و هم بر قدرت یادگیری آنها تأثیر مثبتی داشته باشد. احتمال دارد که کودکان مبتلا به اوتیسم نتوانند در برابر تجربیات فراگیری خود واکنش معناداری نشان دهند. به همین خاطر معلمان باید در حین درس‌زمانی را در نظر بگیرند تا این کودکان در مورد آنچه آموخته می‌شود و چگونگی ارتباط آن را با آموخته‌های قدیمی و جدید تأمل و فکر کنند. با توجه به گستره وسیع طیف کودکان مبتلا به اختلالات اوتیسمی بسیار مهم است که معلمان با علائم اولیه اوتیسم آشنا باشند چرا که احتمال دارد کودکان بسیاری با اشکال خفیف این اختلال در کلاس‌های درس مدرسه عادی حضور داشته باشند. همچنین معلمان باید

بدانند که برای به حداکثر رساندن توان آموزشی چنین کودکانی چه روش‌هایی را به کار بگیرند.

معلمان؛ نگران از دانش‌آموز اوتیسمی

تصویر ناموزون مشکلات این کودکان بیمار می‌تواند در نظر معلمان کاملاً نگران‌کننده باشد و برخی از آنان را به این باور برساند که این کودکان، تبیل و نافرمان هستند و در نتیجه از این نکته غافل بمانند که آنها با مشکلات واقعی دست و پنجه نرم می‌کنند. بنابراین تشخیص این نکته که شاید آنها برای انطباق با روش تدریس به یک انگیزه و روش متفاوت نیازمندند، اولین گام در تعلیم و تربیت آنان است. لازم به ذکر است که هرگونه تعلیمی در تشخیص این بیماری می‌تواند به وخیم‌تر شدن مشکلات کودکان منجر شود. این نکته به خصوص در مورد دانش‌آموزانی که بیماری آنها تشخیص داده نشده و در مدارس معمولی به سطح راهنمایی وارد شده‌اند و در عین حال، کمک انفرادی چندانی دریافت نکرده‌اند، بسیار اهمیت دارد. در هنگام آموزش کودکان مبتلا به اوتیسم باید به خاطر داشت که آنان با یکدیگر بسیار متفاوتند و در توان علمی و رفتار خود باهم فرق فاحش دارند. برخی نیاز دارند تا از امکانات تخصصی برای بیماران مبتلا به اوتیسم مثل کلاس‌ها، مراکز و مدارس خاص استفاده کنند و برای برخی دیگر همان موارد آموزشی که مدارس معمولی ارائه می‌دهند، کافی است. چند سال اول مدرسه می‌تواند برای بسیاری از این کودکان و خانواده‌های آنان یک کابوس باشد. با بزرگتر شدن کودکان، رفتار آنها اغلب مشکل‌تر می‌شود و این می‌تواند در مدارس ابتدایی مشکلاتی را به بار آورد. برخی از آنان به خصوص آنها که مشکلات رفتاری بارز دارند مجبورند که ابتدا در مراکز تخصصی آموزش ببینند، اما به محض کنترل کردن رفتارها می‌توان آنها را به مدارس معمولی فرستاد. برای اثربخشی بیشتر یادگیری دانش‌آموزان اوتیسمی لازم است که والدین و معلمان رابطه نزدیکی با هم داشته باشند. اهمیت بسیار دارد که والدین در هرگونه برنامه اقدام و بخصوص در مراحل اولیه یادگیری درگیر شوند. ارائه منظم گزارش و اطلاعات درباره پیشرفت کودک به والدین می‌تواند کمک کند. تکالیف مدرسه می‌تواند مشکل عمده باشد که رابطه بین خانه و مدرسه را واجب می‌کند. اطلاعات والدین نیز می‌تواند برای معلمان بسیار بارز باشد تا با کمک آنها بتوانند به درستی به نیازهای دانش‌آموزان اوتیسمی بپردازند.

اهمیت ایجاد خودباوری در والدین و توانایی آنها برای کمک به کودکان خود را نباید دست‌کم گرفت. برنامه‌های بسیاری رهنمودهای لازم را درباره نحوه کمک به والدین به کودکان دربردارند، اما والدین علاوه بر چنین برنامه‌ای به زمان، حمایت و تشویق نیاز دارند. در شرایط آرمانی باید بین خانه و مدرسه ارتباط و مذاکره مستمر وجود داشته باشد.

کمزورهای اجتماعی یا مشکلات ارتباطی

نکته: اهمیت ایجاد خودباوری در والدین و توانایی آنها برای کمک به کودکان خود را نباید دست‌کم گرفت، آنها علاوه بر یک برنامه ریزی منسجم به زمان، حمایت و تشویق نیاز دارند. در شرایط آرمانی باید بین خانه و مدرسه ارتباط مستمر وجود داشته باشد یکی از مهم‌ترین مشخصات دانش‌آموزان اوتیسمی کمزورهای اجتماعی است. این کودکان در سال‌های قبل از مدرسه حداقل تعامل با والدین خود را دارند، به دیگر کودکان علاقه‌ای نشان نمی‌دهند، تماس‌های چشمی نامعمول و حالات چهره محدودی را دارا هستند. احتمال دارد آنها فاقد حس همدلی به نظر آیند و مرتکب گفتار و کرداری شوند که از نظر اجتماعی نامناسب است. آنان افراد را مانند اشیاء تصور می‌کنند، از بازی با همسالان خود طفره می‌روند و به فعالیت‌های انفرادی می‌پردازند. این میل به تنها بودن همچنان که بزرگ می‌شوند در آنها ادامه می‌یابد.

از دیگر مشخصات بارز آنان این است که وارد گفت‌وگوی دوسویه نمی‌شوند. گفتارشان بیشتر تکراری و تک‌گویی است تا این که شکلی از یک ارتباط اجتماعی باشد. احتمال دارد درک آنها بشدت مختل شود و بارها و بارها صداها، کلمات یا عبارات خاصی را تکرار کنند.

توصیه‌هایی برای بهبود کودکان اوتیسمی

برای بهبود رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان اوتیسمی توصیه‌های زیر ارائه می‌شود:

به آنان بیاموزید که چگونه با دیگران بازی کنند و بجوشند.

به آنها کمک کنید تا هیجانانگیز و عواطف خود را بشناسند و بر زبان آورند.

این کودکان را تشویق به دوستی با همسالان خود بکنید.

برای افزایش آگاهی اجتماعی آنان، از وسایل کمک آموزشی استفاده کنید.

– همچنین برای افزایش مهارت‌های گفتاری آنان

عبارات مناسبی را برای شروع گفت‌وگو به کودکان بیاموزید.

برای آسان‌تر شدن گفت‌وگو، فنون نمایش و گفتار را به آنها بیاموزید.

به آنها بیاموزید که چگونه برای تأکید بر کلمات اصلی از زیر و بم صدا، آهنگ کلام و تکیه بر کلمات استفاده کنند.

آنها را تشویق کنید که در حضور دیگران بیشتر فکر کنند تا افکار خود را بیان کنند.

از شرایط اضطراب‌زا که احتمال دارد مانع گفتار آنها شود، بکاهید.

مهم‌ترین برنامه آموزشی را انتخاب کنید

می‌توان گفت هیچ برنامه آموزشی وجود ندارد که برای همه کودکان اوتیستیک مفید باشد. برای کودک شما نیز برنامه‌ای مفید است که با علایق و توانایی‌های او مطابقت داشته باشد. به هر حال باید در نظر داشت که همیشه شرایط کاملاً ایده‌آل نیست و یافتن بهترین درمان نیز با محدودیت‌هایی چون عدم دسترسی به مدارسی که در این زمینه برنامه‌ریزی داشته باشد یا دارای درمانگر باشد، عدم تطابق برنامه مورد استفاده در مدرسه با نیازهای فرزند شما و دور بودن مدرسه و هزینه‌های آن مواجه است. خانواده‌ها می‌توانند با انجام یکسری بررسی‌ها بهترین برنامه ممکن را انتخاب نمایند. قبل از گرفتن تصمیم نهایی باید خانواده نیازهای کودک، توانایی‌ها و علایق وی را ارزیابی نماید. همچنین باید در مورد مکان مدرسه و برنامه‌های آن تحقیقات لازم را به عمل آورند.

افراد اوتیستیک نیز مانند سایر انسان‌ها هستند. آنها نیز نقاط ضعف و قوت، احساس و نیازهایی دارند، تنها تفاوت افراد اوتیستیک با سایرین این است که این افراد ناتوانی‌هایی را در مجموع دارند که شاید هر کدام از این ناتوانی‌ها را جدا جدا در سایر افراد بتوانید ببینید. بعضی از کودکان اوتیستیک حتی از نظر درجه هوشی از افراد معمولی دارند، بعضی از کودکان اوتیسمی حتی از نظر درجه هوشی از افراد معمولی بالاترند و بعضی‌ها نیز پایین‌تر. برای کمک به این افراد نیاز است که مربیان و درمانگران مطالعات کافی و مناسب را داشته باشند تا بتوانند هر چه موثرتر و مناسب‌تر با این بیماران کار کنند. بعضی از کودکان اوتیستیک نیاز دارند تا بیشتر در زمینه رفتارهای اجتماعی با آنها کار شود. بعضی نیازمند تصحیح رفتارهای تهاجمی و خودآزایی هستند.

در حقیقت تقریباً هیچ برنامه‌ای به تنهایی وجود ندارد که بتوان گفت در برگیرنده همه این نیازها در کودکان اوتیستیک باشد. پس لازم است از برنامه‌هایی استفاده شود که در برگیرنده بیشترین نیازهای کودک شماست. توجه به این نکته نیز لازم است که تمامی متخصصان در امر اوتیسم معتقدند که تشخیص زودهنگام و شروع درمان در سنین کم بهترین نتایج را در برخواهد داشت.

اگر کودک هر چه زودتر در برنامه درمانی قرار گیرد زودتر هم به سطح رفتارهای عادی خواهد رسید. همچنین افراد متخصصی که سال‌ها روی کودکان اوتیستیک کار کرده‌اند معتقدند که هر چه برنامه درمانی منظم‌تر و دارای ساختار دقیق‌تری باشد، می‌توان نتایج بهتری را به دست آورد. گاهی یک برنامه از متعلقات زیاد برای کمک به فرد اوتیستیک برخوردار است.

برای مثال برنامه درمانی یک کودک می‌تواند شامل گفتاردرمانی، رشد و بهبود رفتارهای اجتماعی و دارودرمانی باشد و برنامه درمانی کودک دیگر از رشد و بهبود رفتارهای اجتماعی، بهبود مجموعه حواس پنجگانه و تغییرات رژیم غذایی تشکیل شده باشد.

کودکان اوتیسمی را چگونه آموزش بدهیم؟

به گفته متخصصان روان‌درمانی کودک، یک برنامه تحصیلی موثر برای دانش‌آموزان اوتیسمی باید مشخصات زیر را دارا باشد:

– مداخله زودهنگام در رفتار کودک را تشویق کند.

– سازمان‌یافته و برنامه‌ریزی شده باشد.

– برنامه آن قابلیت پیش‌بینی داشته و معلمان و درمانگران آن ثابت باشند.

- برنامه‌های درمانی تخصصی و درمانگران کارآمد داشته باشد (گفتاردرمانی، فیزیوتراپی، کاردرمانی و ...)

- هر معلم مسوولیت تعداد کمی دانش‌آموز را به عهده بگیرد.

- آموزش هر وظیفه به چند مرحله ساده تقسیم شود.

- معلمان و درمانگران برای جلب توجه، بسته به علایق کودک از پاداش‌های مختلفی استفاده کنند.

- برای تکرار رفتارهای مناسب از تقویت‌کننده‌های مثبت و پاداش استفاده شود.

- خانواده‌ها تشویق شوند که درمان را در خانه ادامه دهند.

هر چه کودکان اوتیسمی زودتر تحت آموزش خاص قرار گیرند، سریع‌تر به سطح رفتار عادی می‌رسند و هر چه ساختار برنامه درمانی منظم‌تر باشد، بهبودی زودتر حاصل می‌شود.

معصومه اسدی / جام‌جم